

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ В.Н. КАРАЗІНА
ФАКУЛЬТЕТ ІНОЗЕМНИХ МОВ

КАРАЗІНСЬКІ ЧИТАННЯ: ЛЮДИНА. МОВА. КОМУНІКАЦІЯ

Тези доповідей
XIV наукової конференції
з міжнародною участю

27 березня 2015 року

Харків 2015

УДК 81 (082)
ББК 81я43
К 22

Затверджено до друку рішенням Вченої ради
Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна
(протокол № 2 від 20 лютого 2015 р.)

Організаційний комітет конференції:

В.Г. Пасинок, доктор педагогічних наук, професор (голова)
Н.А. Оніщенко, кандидат філологічних наук, доцент (заступник голови)
І.С. Шевченко, доктор філологічних наук, професор
В.О. Самохіна, доктор філологічних наук, доцент
В.П. Кривенко, кандидат філологічних наук, доцент
О.В. Ребрій, доктор філологічних наук, доцент
С.К. Криворучко, доктор філологічних наук, доцент
О.О. Чорновол-Ткаченко, кандидат філологічних наук, доцент
П.Т. Гусєва, кандидат філологічних наук, доцент
С.Г. Машенко, доцент
Ю.В. Кобзар, К.М. Ніколаєнко (секретарі)

Адреса оргкомітету:

61022, м. Харків-22, майдан Свободи, 4,
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна,
факультет іноземних мов, тел. (057) 707-53-43

Каразінські читання: Людина. Мова. Комунікація : Тези
К 22 доповідей XIV наукової конференції з міжнародною участю. –
Х. : ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2015. – 274 с.
ISBN 978-966-285-182-3

До збірника увійшли тези доповідей наукової конференції, присвяченої
проблемам іноземної філології, методики викладання іноземних мов,
перекладу, міжкультурної комунікації, літературознавства. Розраховано
на наукових працівників, викладачів, аспірантів, студентів філологічних
спеціальностей.

УДК 81 (082)
ББК 81я43

ISBN 978-966-285-182-3

- © Харківський національний університет
імені В.Н. Каразіна, 2015
- © І.М. Дончик, макет обкладинки, 2015

ПРО НЕПРЯМІ НОМІНАЦІЇ НІМЕЦЬКИХ МІСТ СЕРІЙНОГО ТИПУ

Абросимова О.В. (Харків)

Власні назви, включаючи топоніми, становлять, разом з безеквівалентною лексикою, важливу частину лінгвокраїнознавчого матеріалу. Особливе місце серед країнознавчо значущих топонімів мають номінації міст.

З ономазіологічної точки зору серед позначень міст можна виділити прямі номінації (*München* → „*Hauptstadt von Bayern*“), вторинні (*München* → „*Schandvertrag von 1938*“) та непрямі номінації (*München* → „*die heimliche Hauptstadt Deutschlands*“).

В аспекті лінгвокраїнознавства та міжкультурної комунікації особливий інтерес представляють вторинні та непрямі номінації міст, оскільки саме в них відбувається «кристалізація» країнознавчої інформації. Роль, яку відіграє їхнє застосування під час мовлення в конкретній ситуації для розуміння співрозмовників, тобто комунікативна значущість, свідчить про лінгвокраїнознавчу релевантність таких мовних одиниць.

Непрямі номінації міст можна, у свою чергу, поділити на індивідуальні (*München* → *heimliche Hauptstadt Deutschlands, Isar-Athen*) та серійні (*Reichsstadt, Residenzstadt, Hansestadt, Universitätsstadt* та ін.).

Дослідження, що реферується, присвячене аналізу непрямих номінацій німецьких міст серійного типу в публіцистичному дискурсі (на матеріалі електронного комплексу щотижневика «Die Zeit» за 1995–2009 роки).

В результаті аналізу були виявлені частотні (прототипічні) та периферійні представники відповідних номінативних серій.

Проявились також німецько- та російсько-/українськомовні відмінності в узусі непрямої номінації міст.

ВЕРБАЛІЗАЦІЯ КОНЦЕПТУ «DIAMOND» В СУЧАСНІЙ АНГЛОМОВНІЙ КАРТИНІ СВІТУ

Акіньшина О.В. (Запоріжжя)

В останні десятиліття лінгвістична наука активно розвивається в рамках нової наукової парадигми, що отримала назву когнітивної. Виникнення лінгвокогнітології призвело до широкого використання в лінгвістичних дослідженнях терміна концепт. Дослідник З.Д. Попова говорить про те, що «отримати доступ до концепту найкраще через засоби мови» [2, с. 36]. Виходячи з цієї тези, звернемося до аналізу значень слова-терміна даного концепту.

Ми виявили основні концептуальні ознаки концепту «diamond» на основі лексикографічних статей, що складають інформаційний зміст концепту:

часто відмінного від літературної мови наратора, посилення уваги до психології людини та її суб'єктивного сприйняття світу.

Виділяються два основні мовленнєві потоки у художньому тексті: авторський та персонажний, але поруч з названими, є ще й контамінований, змішаний виклад, в якому присутні обидва – і герой, і автор. Це – невластне-пряме мовлення.

Невластне-пряме мовлення (НПМ) – явище складне і багатогранне, це – одна із форм репродукції мови мислення персонажів, способів зображення його змісту, який передбачає контамінацію голосів наратора і персонажа. У літературно-художньому творі НПМ є стилістичним прийомом і способом репродукції мовлення.

Існує декілька концепцій типологізації НПМ. Особливо цікавою є структурно-семантична типологізація НПМ, яка поділяється на зовнішнє та внутрішнє НПМ. Внутрішнє НПМ з урахуванням структурно-семантичних особливостей лінгвістичного і психологічного плану та принципу репрезентації суб'єктивної партитури та засобів його вираження дає основу для такої типологізації внутрішнього НПМ: (а) внутрішні рефлексії; (б) потік свідомості; (в) внутрішній монолог/діалог.

Порівняно з внутрішніми рефлексіями та внутрішнім монологом, потік свідомості як вид НПМ не має особливих конститутивних ознак. Диференціація потоку свідомості (ПС) можлива лише у кількісному плані, з урахуванням обсягу внутрішнього мовлення, репродукованого у тексті художнього твору. Якщо впродовж кількох сторінок спостерігається потік мовних реакцій, асоціацій, внутрішніх розмов про себе, з іншими особами, можемо говорити про потік свідомості як вид НПМ. Повне або майже повне невтручання автора в потік внутрішнього мовлення героя має наслідком художнє явище, яке отримало назву «потік свідомості».

Яскравим прикладом цього явища є роман Дж. Джойса «Улісс», який демонструє у всіх його проявах – від одного абзацу, що складається з однослівних речень до фіналу в 45 сторінок, графічно відділеного рисою від попередньої оповіді, який технічно представляє собою одно речення (немає крапок або знаків, що їх замінюють) і один абзац. Удавана тісна спаяність сусідніх клаузів підтримується сполучниковим зв'язком та поворотами. Звертає на себе увагу специфічна орфографія, введення неочікуваних “yes”, “o” та ін.

Техніка ПС – складний літературно-художній прийом. Адекватна передача психічного ПС вимагає від автора засобами мови донести до читача ірраціоналізм і складність індивідуальної свідомості. Важливими структурно-семантичними компонентами ПС є: (1) потік свідомості, що передається через ВМ; (2) ПС, що передається через НПМ або ВРф; (3) ПС, що передається через ВМ, ВД, ВРф.

Використання ПС у художніх творах створює ефект асоціатив плину і взаємодії свідомого та несвідомого, раціонального та ірраціонального, реальності та домислу на різних етапах формування думки.

ПС – одна з видів НПМ, але це також різновид ВМ, тому він не має сталих стандартних постійних конститутивних ознак (лінгвістичного чи психологічного планів). Диференційні ознаки ПС такі: 1) лінгвістична структура ПС характеризується послабленою валентністю синтаксичних форм, розривом часових зв'язків; (2) ПС властива розмитість меж; (3) ПС – метод наративної техніки.

Література

1. Кухаренко В.А. Інтерпретація тексту / В.А. Кухаренко. – М. : Просвещение, 2001. – 327 с.

ПЕРЕКЛАД РЕАЛІЙ УКРАЇНСЬКИХ КАЗОК АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ

Вороніна К.В. (Харків)

Казки з давніх часів – це скарбниці мудрощів народу, його культури, традицій. Вони відображають стан розвитку та становлення людської думки в той чи інший історичний період, а також особливості світосприйняття певного етносу, які слугували основою формування його життєвого устрою. Не можна недооцінювати значення казок для представників тієї чи іншої спільноти, оскільки саме вони передають від покоління до покоління найважливішу національно-культурну інформацію, що визначає національні ідентичність, характер, ідею.

Переклад казок – надзвичайно складне завдання, яке дотепер залишається недостатньо дослідженим. Необхідно, щоб текст перекладу зберіг своєрідність, самобутність та неповторність культурноспецифічних елементів казки, водночас враховуючи особливості сприйняття та характеристики іншомовного читача. Майстерність перекладача під час роботи з казками має прояв у гармонійному поєднанні двох стратегій: «одомашнення» та «очуження». Перекладач також має дотримуватися вимог прагматичної адекватності, тобто він має максимально чітко відтворити в мові перекладу той вплив, що має казка на реципієнта тексту оригіналу.

Труднощі, які виникають під час перекладу українських казок, пов'язані, насамперед, з наявністю великої кількості лексичних одиниць, що позначають національні реалії. Під реаліями зазвичай розуміють «слова (та словосполучення), які позначають об'єкти, характерні для життя (побуту, культури, соціального та історичного розвитку) одного народу та чужі

іншому» [1, с. 47]. Реалії «як правило, не мають точних відповідників (еквівалентів) в інших мовах, тож, відповідно, не підлягають перекладу на загальних засадах, потребуючи окремого підходу» [1, с. 47]. Переклад реалій – настільки непроста задача, що певні дослідники схильні «говорити не про переклад у буквальному розумінні», а про «віднайдення семантико-стилістичного відповідника або трансляційне перейменування реалій» [2, с. 92].

Найбільш поширені способи, які вживаються під час пошуку та/або відтворення перекладацьких відповідників, поєднують такі: транскодування, гіперонімічне перейменування, дескриптивна перифраза, метод уподібнення, калькування та напівкалькування.

До транскодування найчастіше звертаються, коли перекладають власні назви. Так, імена героїв казок *Іванко*, *Марічка* в англословному перекладі отримали варіанти, відповідно, *Ivanko*, *Marichka*. Вважають, що цей спосіб якомога краще надає можливість англословному читачеві зануритись в атмосферу чужої для нього мови, оскільки «в контексті слів рідної (англійської) мови транслітероване слово виділяється як чуже» [3, с. 172].

Гіперонімічне перейменування – вид перекладу, «пов'язаний із засадними поняттями лексичних трансформацій, категоризацією денотата, визнанням ізоморфізму частини й цілого, генералізацією» [2, с. 105]. Під час гіперонімічного перекладу вдається перекласти денотативну інформацію, але ж певні семантико-диференційні ознаки втрачаються [2, с. 106]. Наприклад, відповідником *зустрічати хлібом-сіллю* обрано *hospitality*. Значення українського фразеологічного звороту передано більш широким, але не повністю тотожним поняттям.

Дескриптивна перифраза – спосіб, за допомогою якого явище або предмет, називають описово через наведення їх характерних рис – найчастіше вживають, коли йдеться про предмети побуту, обрядові явища, тощо. Наприклад, народно-обрядові пісні *веснянки* були перекладені як *joyful songs*, що влучно передає сутність та функціональне навантаження цього поняття.

Література

1. Влахов С. Непереводимое в переводе / С. Влахов, С. Флорин. – М. : Международные отношения, 1980. – 342 с. 2. Зорівчак Р. П. Реалія і переклад (на матеріалі англословних перекладів української прози) / Р. П. Зорівчак. – Львів, 1989. – 216 с. 3. Ситар Р. Реалія як перекладознавча категорія (на матеріалі ліро-епічної поеми “Слово о полку Ігоревім” та її англословних перекладів) / Р. Ситар // Іноземна філологія. – Львів, 2012. – Вип. 124. – С. 170–176.

ІНВЕКТИВА ЯК РІЗНОВИД ПЕРЕКЛАДАЦЬКИХ ТРУДНОЩІВ

Гайдар Д. О. (Харків)

Перекладацькі труднощі залишаються актуальним об'єктом дослідження в сучасній транслятології. Це явище є дуже розгалуженим, тому типологія перекладацьких труднощів різнилась в залежності від розуміння їхньої природи. У найбільш загальному сенсі перекладацькі труднощі можуть бути схарактеризовані як різнорівневі мовні або мовленнєві утворення, що спричиняють перешкоди на шляху міжмовної комунікації внаслідок об'єктивних розбіжностей у структурах та правилах функціонування контактуючих мов, так само як і суб'єктивного сприйняття цих розбіжностей перекладачем, від якого вимагаються значні творчі зусилля для їх переборення.

Важливим аспектом дослідження перекладацьких труднощів є відсутність регулярних або системних відповідників у цільовій мові. За роки свого існування перекладознавство накопичило величезні масиви емпіричних даних щодо способів відтворення тих типів одиниць, прийомів чи конструкцій, що, за влучним виразом С. Флоріна, є постійним джерелом перекладацьких мук, але таке поширене в сучасній вербальній комунікації явище, як інвектива досі залишалось поза увагою науковців. Проте саме для перекладознавців поняття «інвективи» становить великий інтерес через можливість висвітлення та порівняння національно-специфічного фону, на якому відбувається емоційне навантаження мовлення.

У своєму дослідженні під інвективою ми розуміємо не образливе слово, а висловлювання, тобто одиницю мовлення/комунікації, що має культурну й національну специфіку, та здійснюється як із кодифікованого, так і з некодифікованого прошарків мови з метою негативної оцінки як учасників і предмета комунікації, так і ситуації спілкування в цілому. Головним мовним засобом створення інвективи дійсно виступає образлива лексика, втім важливу роль у її реалізації грають стилістичні засоби іронії, сатири, кепкування, сарказму тощо. Таким чином, функціонально-діагностичним показником інвективи визначається емотивна образа, а не грубість чи непристойність.

При дослідженні перекладу інвективи важливими стають мовно-комунікативні особливості та традиції обох контактуючих культур. Вважається, що українське емоційно забарвлене висловлювання зазвичай є більш детальним, розгорнутим порівняно з англійським, тут спостерігається гнучке, творче ставлення до української мови – сміливе введення неологізмів в українську фразу (через наявність широкого вибору словотворчих можливостей), різні види інверсій, тональності, розгорнення і конкретності (або експліцитності) у порівнянні з компактністю й емією (стислістю) англословних.

Вороніна К.В. ПЕРЕКЛАД РЕАЛІЙ УКРАЇНСЬКИХ КАЗОК АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ	35
Гайдар Д.О. ІНВЕКТИВА ЯК РІЗНОВИД ПЕРЕКЛАДАЦЬКИХ ТРУДНОЩІВ	37
Нпаровська Л.В. LEARNER-CENTRED LANGUAGE TEACHING: TEACHER – LEARNER INTERACTION FORMATS	38
Голубенко Л.Н. КОММУНИКАТИВНО-ПРАГМАТИЧЕСКИЙ ПОТЕНЦИАЛ НЕМЕЦКИХ ПАРЕМИЙ В ПРЕССЕ	40
Грабовська І.В. МОВЛЕННЄВИЙ КОНТАКТ ЯК ОБ'ЄКТ ЛІНГВІСТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ	41
Гужва О.О. СТЕРЕОТИПНІ УЯВЛЕННЯ ПРО МОВНУ ОСОБИСТІСТЬ	43
Гурбанська С.О. ПОСТМОДЕРНІЗМ ЯК ОБРАЗНО-СТИЛЬОВА СИСТЕМА ХУДОЖНЬОГО ДОСВІДУ	44
Гусєва Г.Г. КОМІЧНЕ В ІНТЕРАКЦІЇ МОВНОЇ ОСОБИСТОСТІ ДИТИНИ	46
Давыденко И.В. КОНЦЕПТ <i>ЗЕМЛЯ</i> : АРХЕТИПИЧЕСКИЙ ОБРАЗ В АНГЛИЙСКОЙ ЯКМ.....	47
Давыдова Т.В. ЛЕКСИЧЕСКОЕ ВЫРАЖЕНИЕ ОЦЕНКИ В РЕЧЕВЫХ АКТАХ НЕОДОБРЕНИЯ	49
Дергун Т.В. КАУЗАЛЬНА МОДЕЛЬ ТЕКСТОВОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ В АНГЛОМОВНОМУ ЖУРНАЛЬНОМУ ДИСКУРСІ	51

Джгун Н.М. ЗАСОБИ ПЕРЕКЛАДУ ІДІОМ КИТАЙСЬКОЇ МОВИ	52
Dubrovskaja I. METAPHORIK VON BIBLISCHEN ANTRONOMYEN IN DER DEUTSCHEN SPRACHE	54
Дудолідова О.В., Шамаєва Ю.Ю. ФОРМУВАННЯ ВТОРИННОЇ ЛІНГВОКОГНІТИВНОЇ БАЗИ ЯК ОСНОВА ЗАСВОЄННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ	55
Евдокимова И.А., Ланчуковская Н.В. ПРИНЦИПЫ ИЗУЧЕНИЯ АКЦЕНТНОЙ СТРУКТУРЫ ПРЕДЛОЖЕНИЯ	57
Ейгер Г.В. КОНФИДЕНЦИАЛЬНЫЕ ВЫСКАЗЫВАНИЯ	59
Емельянова Л.Л. ПРОСТРАНСТВА В СИСТЕМЕ ЛИНГВО-КУЛЬТУРНОЙ И НАУЧНОЙ ПАРАДИГМЫ	60
Єрьомєнко І.В., Мягка М.М. МЕТОД МОВНОГО ДОСВІДУ У ВИКЛАДАННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ	62
Жерліцина Ю.В. ДО РОЗМЕЖУВАННЯ МОДАЛЬНИХ СЛІВ І МОДАЛЬНИХ ЧАСТОК	63
Жигула О.О. ЗАСТОСУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ РЕФЛЕКСІЇ У НАВЧАННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ	65
Жук В.А., Коляда В.П. СЕМАНТИКО-СИНТАКСИЧЕСКАЯ АКТУАЛИЗАЦИЯ КАТЕГОРИИ НЕРЕАЛЬНОСТИ	66
Заика Т.В. ФРАЗЕОЛОГИЧЕСКИЕ СРЕДСТВА РЕПРЕЗЕНТАЦИИ <i>СТЫДА</i> КАК СОСТАВЛЯЮЩЕЙ КОНЦЕПТА <i>СОВЕСТЬ</i> (на примере современного английского языка)	68